

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Навчально-науковий інститут права та правоохоронної діяльності

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Збірник матеріалів
ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції

12 грудня 2025 року

Львів

УДК 34(477)(063)
Т 33

Рекомендовано до розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 17 грудня 2025 року № 5)

*За загальною редакцією
Івана Красницького,
кандидата юридичних наук, професора,
директора навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні :
т 33 матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів,
12 грудня 2025 року) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський
державний університет внутрішніх справ, 2025. 600 с.

У збірнику подано тези доповідей, оприлюднені на ІХ Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні», що відбулась у Львівському державному університеті внутрішніх справ 12 грудня 2025 року. Проаналізовано теоретичні та практичні проблеми сучасного стану розвитку правової системи України, а також окремі її елементи.

Для наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та наукових установ, здобувачів вищої освіти, практичних працівників та широкого читацького загалу.

The collection contains abstracts of reports published at the IX All-Ukrainian scientific-practical conference «Theoretical and applied problems of legal regulation in Ukraine», which took place at the Lviv State University of Internal Affairs on December 12, 2025. Theoretical and practical problems of the current state of development of the legal system of Ukraine, as well as some of its elements are analyzed.

For scientific and scientific-pedagogical workers of higher education and research institutions, applicants for higher education, practical workers and the general public.

Опубліковано в авторській редакції.

УДК 34(477)(063)
© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2025

ДІЛАЙ Ольга ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НОРМАТИВНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	441
ДУТКО Альона ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	445
ІЛЬІНА Анна, ШИНКАРУК Вікторія ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	448
КЛЕПАР Ніколетта, ВЕРХОЛА Юлія РОЛЬ НОТАРІУСА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	451
МАЙКУТ Христина ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	454
МАКОВІЙ Віктор ДЕФІНІЦІЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	459
МИРОНЕНКО Валентина ПОСМЕРТНА РЕПРОДУКЦІЯ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ.....	463
МИХАЙЛІВ Марія ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ НЕРУХОМОГО МАЙНА ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.....	467
ПАРАСЮК Василь ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПОКІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	471
ПАРАСЮК Василь, ФЕДЬКІВ Іван ЦИФРОВІ ПРАВА У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	475
ПАСАЙЛЮК Ірина ПІДСТАВИ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ.....	478

Віктор МАКОВІЙ
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Інституту права та безпеки,
кандидат юридичних наук, професор
(Одеський державний університет внутрішніх справ)

ДЕФІНІЦІЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Вирішення теоретико-прикладних проблем правового регулювання темпоральних обмежень здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків має значиму роль у будь-які часи існування суспільства. Наведене набуває особливого значення на межі становлення державності, відновлення державних та громадянських інститутів, коли мова йде про наявність певних екзистенціальних викликів, інтенсивних перетворень суспільного буття, що має місце на тепер в Україні й моделюється у поступальних кроках повоєнного відновлення й трансформації всіх процесів життєдіяльності суспільства до потреб євроінтеграційних процесів.

У полі зору цивілістів останніх часів є реалізація змісту Концепції оновлення Цивільного кодексу України (далі – Концепція), в рамках якої чітко простежуються основні передумови поступального руху цивілістичної доктрини сучасності: трансформація суспільства в умовах всеосяжної діджиталізації, формування реальної та ефективної ринкової економіки, євроінтеграційна спрямованість всіх компонентів суспільства. Зазначені перспективи трансформації Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), а разом з ним і всього цивільного законодавства, свідчать про повну їх релевантність потребам часу – адаптація та відновлення правового регулювання приватних відносин в умовах воєнного стану та за часів повоєнної доби.

Саме одним із кроків в межах наведеного процесу є подання на розгляд Верховної Ради України перших двох книг вже оновленого ЦК України, проєкт однієї з них й стане предметом даного дослідження у розрізі саме детермінації основних категоріальних аспектів позовної давності як різновиду строків.

Проєкт Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги першої від 21 вересня 2025 року № 14056 (далі – Проєкт) відтворив у своєму змісті норми, які визначають як загальні положення щодо строків та термінів, так і спеціальні норми стосовно одного із строків захисту цивільних прав та інтересів – позовної давності.

Аналіз Концепції свідчить про приділення уваги колективом її розробників в питомій вазі саме нормативному закріпленню позовної давності, а також певним аспектам усунення наслідків безсистемної нормотворчості в межах темпоральних обмежень здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків, узгодженню правового регулювання таких відносин з принципами міжнародних комерційних договорів UNIDROIT.

Проектом запропоновано певні новели у розділі V книги першої ЦК України, які реалізують викладені міркування вже у нормативних приписах, які стосуються строків, термінів та позовної давності. Зокрема, Проектом узгоджено положення щодо обчислення та перебігу строків у статтях 253-255 з відповідними положеннями ст. 1.12 принципів UNIDROIT.

В контексті змісту даного виступу більш доречноше зупинитись на питаннях унормування позовної давності у главі 19 Проекту. При цьому вартим окремої уваги є питання визначання позовної давності та правил початку її перебігу, на що вже зверталась увага раніше [1, с. 111-114]. Дійсно, наявна редакція ст. 256 ЦК України, згідно якої позовною давністю є строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.). Не можна назвати таке визначення вдалим, оскільки особа з урахуванням положень ч. 2 ст. 267 ЦК України може звернутися до суду і після спливу позовної давності. Не вдаючись до деталей у цьому питанні треба тільки зауважити, що визначення, хоча й опосередковане, у ст. 71 ЦК 1963 року є більш прийнятним, де під позовною давністю розуміється строк, який надається для захисту права за позовом особи, право якої порушене. Даний підхід у розумінні позовної давності з огляду на положення судової практики та судження науковців має відповідне підґрунтя за умови, що позовна давність повинна бути пов'язана не з правом на пред'явлення позову, а з правом на його задоволення.

Викладене зауваження до чинної дефініції позовної давності відповідним чином підтримане й авторами Концепції. У фарватері цих міркувань є наукові пояснення природи позовної давності як різновиду давності, зокрема у співвідношенні з набувальною давністю. Позовна давність, за деякими виключеннями, застосовується у всіх видах спірних відношень (зокрема речових та зобов'язальних). Набувальна давність діє обмежено тільки у сфері речового права, і для вітчизняного законодавства це – як одна з обставин, що у юридичному складі є підставою для виникнення права власності.

Набувальна давність породжує право, а закінчення позовної давності спричиняє втрату можливості примусово здійснити домагання. Позовна давність нерозривно пов'язана з порушенням права. При набувальній давності наявність правопорушення може виключати набуття права власності [2, с. 13 131].

Проект у ст. 256 сутність позовної давності, як різновиду строку, безпосередньо пов'язує з втратою права на судовий або інший юрисдикційний захист цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу. До того ж проаналізована норма прямо вказує уповноважену особу, яка втрачає таке право – суб'єкта приватних відносин, яким у контексті ст. 2 Проекту є фізична та юридична особа. Зазначена дефініція узгоджена зі ст. 10.1 глави 10 принципів UNIDROIT, якими строком позовної давності є строк, зі спливом якого припиняється здійснення права, визначеного в цих Принципах. До наведеного необхідно додати потребу у термінологічній однозначності, коли мова йде про використання певних термінів та логічних предикатів у конструкції релевантної норми. Тому, очевидно, варто висловитись стосовно потреби використати термін «припинення», який поширено втілений у правилах обчислення та перебігу

строків (глава 18 Проекту), замість поняття «втрачає». Тоді ст. 256 Проекту буде відтворена у наступній редакції: Позовна давність – це строк, після спливу якого у суб'єкта приватних відносин припиняється право на судовий або інший юрисдикційний захист свого цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу. До того ж, з урахуванням висловленого щодо диспозитивного аспекту застосування позовної давності за ініціативою контрагента особи, чие право на захист обмежено позовною давністю, відтвореного у ч. 3 ст. 267 ЦК України та ч. 3 ст. 267 Проекту, доречно вказати у наведеному визначенні позовної давності доповнення наступного змісту «у випадку, передбаченому ч. 3 ст. 267 цього Кодексу».

Другим актуальним питанням стосовно позовної давності, на що необхідно звернути увагу у зв'язку з дефініцією позовної давності за ЦК України, є питання початку перебігу спливу такого виду давності.

За загальним правилом будь-який цивільно-правовий строк починає спливати з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (ст. 253 ЦК України). Подібне правило, але більш конкретизоване у розрізі порядку обчислення відповідних темпоральних величин, відображене й у ст. 253 Проекту.

Для позовної давності такий початковий момент визначений у ст. 261 ЦК України. Згідно останньої позовна давність почне спливати тільки з наступного дня за днем, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила. Визначення початкового моменту перебігу позовної давності у наведеній редакції, як на нашу думку, є не досить вдалим. Диспозиція ст. 261 ЦК містить три обставини, які є умовами початку спливу позовної давності, зв'язок між якими ґрунтується на диз'юнкції. На відміну від ст. 76 ЦК 1963 року вказана норма чинного ЦК України доповнена ще одним суб'єктивним елементом, що вимагає й знання особи про порушника її права. У цивілістиці розтлумачено таке положення наступним чином: якщо особа дізналась про порушення її права, то строк позовної давності починає спливати від дня, коли вона дізналась про суб'єкта, яким порушено її право [3, с. 631-638].

Однак таке тлумачення не відповідає дійсному формулюванню даної диспозиції, адже в ній наявний зв'язок між обставинами, що є початком перебігу позовної давності, через прийменник “або”, в той час як викладене вище тлумачення можливе тільки при наявності кон'юнкції тобто в разі наявності прийменника “і”. Останні пропозиції знайшли опосередковану підтримку й у юридичній літературі [4, с. 298-299].

Необхідно вказати, що така позиція не має позитивної перспективи застосування у зв'язку з наступним. Згідно ст. 9 Конвенції про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів початковим моментом спливу строків позовної давності визначено день виникнення права на позов, подібні твердження прийнятні й у цивільно-правовій науці [1, с. 111]. Право ж особи на позов виникає з моменту, коли вона дізналась або повинна була дізнатися про

порушення свого права, в останньому відображено суб'єктивний момент виникнення права.

З огляду на викладене та те, що значення строків позовної давності полягає в стабілізації і впорядкуванні цивільно-правових відносин, відсутня потреба у встановленні додаткової обставини, що є підставою для початку спливу строку позовної давності незалежно від типу її зв'язку з іншими обставинами. Дійсно, варіант запропонований ст. 261 ЦК України, дає привід говорити про непотрібність даного елементу, оскільки знання про суб'єкта, який порушив цивільне право уповноваженої особи не може бути без знання про сам факт порушення. В той же час при застосуванні прийменника "і" у сполученні вказаних обставин матимемо варіант, коли у зв'язку з неможливістю встановлення безпосереднього порушника суб'єктивного права строки позовної давності спливати не будуть, що суперечить викладеним вище положенням стосовно призначення позовної давності.

Ст. 261 Проекту усуває наведене протиріччя, де вже мова йде про застосування прийменника "і" у сполученні вказаних обставин, однак залишаються не вирішеними окремі складові піднятого питання. Так, Проект оперує поняттям «завершення календарного року» в якості початкового моменту для початку перебігу загальної позовної давності, у той час як у ньому наявні термін «календарна дата» використовується для започаткування загального порядку перебігу строку, що вносить певну невизначеність у використанні цих категорій. Водночас, згадані принципи UNIDROIT у ст. 10.2 прямо вказують на початковий момент перебігу позовної давності – наступний день за днем, коли кредитор дізнався або повинен був дізнатися про факти, внаслідок яких його право може бути здійснене, тобто саме право на захист, що більш раціонально враховує викладені вище міркування.

Тим не менш, викладені у Проекті оновлені положення щодо позовної давності забезпечують стабільність цивільних правовідносин, усувають певну невизначеність, стимулюють уповноважену особи до активних дій, а також розчищають правове поле для застосування інших видів давності, як різновиду строків, зокрема набувальної, у контексті співвідношення вказаних темпоральних величин. Хоча, висловлене створює передумови до удосконалення правового регулювання позовної давності з огляду на зміст Проекту.

Список використаних джерел

1. Маковій В.П. Сутність позовної давності за КТМ та ЦК України. *Морське право: актуальні питання теорії та практики*. 2014. № 8. С. 105-114.
2. Маковій В.П. Набувальна давність у цивільному праві: теорія та практика: Монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 225 с.
3. Ярема А.Г. та ін. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: [В 4 т.] Т.1. Київ: АСК; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. 928 с.
4. Цивільне право України: Підручник : У 2-т. Том 1. [Під ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького]. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 480 с.